

GÖRÖG DÓRA

GONDOLATOK A ROMÁNIAI ORSZÁGOS DISZKRIMINÁCIÓELLENES TANÁCS 2021. ÉVI GYAKORLATÁHOZ, A NYELVI ÉS NEMZETISÉGI ALAPÚ DISZKRIMINÁCIÓ TÜKRÉBEN

Nemcsak működése kezdetén, hanem ma is nagy hangsúllyal vesz részt a romániai állami szintű jogalkalmazásban az Országos Diszkriminációellenes Tanács¹, amely független intézményt a 137/2000. számú kormányrendelet hozta létre, és amely intézmény az egyenlő bánásmód elvét hivatott garantálni a hatályos nemzeti jogszabályokkal, európai uniós joganyaggal és a nemzetközi egyezményekkel összhangban. A 137/2000. számú romániai kormányrendelettel kapcsolatban érdemes kiemelni, hogy kimondja az egyenlőség elvének biztosítását, valamint a hátrányos megkülönböztetés megszüntetését a rendelet által felsorolt jogok tekintetében.² Asztalos Csaba Ferenc – az Országos Diszkriminációellenes Tanács elnöke – szerint az egyenlőség jogirodalmi fogalma azt jelenti, hogy a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok a többséggel együtt ugyanazon rajtvonaltól indulhassanak.³

A 137/2000. számú kormányrendelet 2. szakaszának 10. bekezdése szerint a megkülönböztetés minden formájának felszámolását e jogszabállyal összhangban az alábbiakban kell elérni: a) bármilyen diszkriminációs cselekmény megelőzése olyan speciális, köztük pozitív intézkedések meghozatalával, amelyek célja a hátrányos helyzetű személyek védelme abban az esetben, ha nem élveznek egyenlő esélyeket, b) közvetítés a diszkriminációs cselekmény elkövetéséből adódó konfliktusok feloldásával, c) a korábbi bekezdésekben foglalt diszkriminatív magatartás szankcionálása.

Ugyanezen kormányrendelet 19. cikke ismételten hangsúlyozza, hogy a Tanács feladatainak ellátása során fontos célja: a megkülönböztetés minden formájának megelőzése, a diszkriminációs cselekmények esetén közvetítői szerep betöltése, a diszkriminációs cselekmény kivizsgálása, megállapítása, szankcionálása, a diszkriminatív esetek figyelemmel kísérése, valamint a szakosított segítségnyújtás a diszkrimináció áldozatainak. A Tanács mérle-

¹ Az erdélyi magyar terminológiában Országos Diszkriminációellenes Tanács elnevezésként ismert, ezért a dolgozatban ezen kifejezést használom. Angol nyelven: National Council for Combating Discrimination. Rövidítése: CNCD.

² 137/2000, Art. 1. (2).

³ ASZTALOS Csaba Ferenc: Az egyenlőség és megkülönböztetésmentesség elve – fogalmak, meghatározások, esetek, In: *Manual pentru magistrați*, Proiect Progress, CNCD, 2012, 6. p.

gelhet, hogy a lehetséges szankciótípusok közül melyiket alkalmazza: figyelmeztetést, bírságot, ajánlást, határozat közzétételét, vagy az ún. monitoring eljárást, azaz a diszkriminációt megvalósító alany további tevékenységének megfigyelését. A 2021. évi jelentés kitér arra, hogy a védett tulajdonságok és a diszkrimináció területei szerint a Tanács mely szankciótípusokat választotta a hátrányos megkülönböztetés visszaszorítása érdekében. A védett tulajdonságok tekintetében a figyelmeztetést alkalmazta legtöbbször a Tanács. A testület statisztikája szerint összesen 92 esetben (például a nyelvi alapú diszkrimináció esetében 6, a nemzetiségi alapúnál 13, etnikai hovatartozásnál 6). A második leggyakrabban alkalmazott szankciótípusként a bírság jelenik meg. Összesen 77 esetben szabott ki pénzbüntetést (legnagyobb számban a szociális kategóriában, majd ezt követően az etnikai hovatartozás körében) a Tanács. A másik három szankciótípus alkalmazása ezeknél lényegesen kevesebbszer fordult elő.⁴ A diszkrimináció területei szerint a bírság és a figyelmeztetés szankciótípus kimagaslóan az emberi méltóság jogának megsértésével összefüggő diszkriminációs ügyekben fordult elő, valamint a foglalkoztatáshoz való hozzáférés körében.⁵ A bírság és figyelmeztetés szankció nagyobb súllyal történő megjelenése az általam elemzésre választott tanácsi határozatokban is visszaköszön.

A romániai Országos Diszkriminációellenes Tanács a korábbiakhoz hasonlóan aktív évet zárt a 2021-ben is, hiszen a romániai magyar kisebbség vonatkozásában a nemzetiségi és nyelvi alapú hátrányos megkülönböztetés körében mintegy 87 határozatot hozott. Ebből a nyelvi alapú diszkriminációt megállapító döntések száma 18, míg a nemzetiségi alapú diszkrimináció tekintetében szám szerint 69 határozat gazdagította az esetjogi adatbázist. A tanulmányban annak áttekintésére vállalkozom, hogy az esélyegyenlőség garantálásával foglalkozó, bukaresti székhelyű testület milyen típusú diszkriminációs eseteket tárgyalt a romániai magyar kisebbség vonatkozásában a 2021. év során. Ennek érdekében a Tanács gyakorlatából emeltem ki eseteket, hogy a téma iránt érdeklődők mélyebben is megismerjék a Tanácshoz benyújtott panaszokat, majd a testület döntését. Meg szeretném jegyezni ugyanakkor, hogy a területi korlátok nem teszik lehetővé, hogy egy-egy diszkriminációs területhez tartozóan több, hasonló jellegű ügy helyet kapjon az írásomban.

A 2021. évre vonatkozóan 2022 közepén vált nyilvánossá a Tanács éves diszkriminációs tevékenységére vonatkozó, főként statisztikai adatokat és részben néhány ügy kiemelését tartalmazó éves jelentés. A jelen tanulmány alapját képező ügyeket azonban már korábban igyekeztem feltárni, amit a

⁴ CNCD Report 2021 (Az Országos Diszkriminációellenes Tanács 2021. évi jelentése), 26. p., <<https://www.cncd.ro/wp-content/uploads/2022/06/Activity-report-CNCD-2021-EN-.pdf>> (letöltve: 2022. 09. 24.)

⁵ Uo., 27. p.

www.cncd.ro oldalon található adatbázis tett lehetővé.⁶ Az itt talált határozatokat egyesével tekintetem át, hiszen fő célom az volt, hogy a testület jogi érvelését is bemutassam. Továbbá az éves jelentésben szereplő példálózó jelleggel ismertetett egyes esetek nem tartalmazzák kellő mélységben sem a panaszos, sem a testület érvelését. Az általam feltüntetett statisztikai számok tehát az adatbázis keresője által kiadott esetszámokat tükrözik, míg az éves jelentésben szereplő adatok ehhez képest némiképp módosulnak.

Elemzésem lényegi magvát tehát az általam feldolgozott olyan konkrét diszkriminációs esetek adják, melyeket leíró módszerrel jelenítettem meg kiemelve a felek és a Tanács ténybeli és jogi érveit. A tanulmány specifikusnak mondható abban az értelemben, hogy a 2021. év esetjogából a nyelvi és a nemzetiségi alapú diszkrimináció vonatkozásában mind a romániai magyar kisebbség tagja által, mind a román többség tagja által benyújtott panaszok helyet kaptak.

Esetek a nyelvi alapú diszkrimináció vonatkozásában

A Tanács 2021-es tevékenységéről elmondható, hogy a nyelv tekintetében meghozott határozatok a foglalkoztatáshoz való hozzáférést, oktatást, a közszolgáltatásokhoz való hozzáférést és az emberi méltóságot érintően jelentek meg.

1. táblázat

A diszkrimináció területe szerinti diszkriminációs esetek száma a Tanács adatbázisa alapján

Diszkrimináció területe szerint	Oktatás	Szolgáltatásokhoz való hozzáférés	Emberi méltóság	Foglalkoztatáshoz való hozzáférés
Diszkriminációs esetek száma	1	12	4	1

Forrás: a Szerző által szerkesztett táblázat.

Ezekből a határozatokból relevánsan a romániai magyar kisebbség jogait érintő, hátrányos megkülönböztetést megállapító vagy elutasító döntéseket vettem megítélő alá.

Az *oktatást* illetően a Tanács határozatainak adatbázisában 1 döntés szerepel, amely a Mikó Imre Jogvédelmi Szolgálat panasza alapján született. A jogvédő szervezet 2020-ban azért fordult a Diszkriminációellenes Tanácshoz,

⁶ A 2007 és 2015 közötti időszakban elfogadott határozatok a www.nediscriminare.ro oldalon érhetők el, míg a 2016 és 2021 között elfogadott határozatok a www.cncd.ro oldalon kereshetők.

mert álláspontjuk szerint az Oktatási Minisztérium nem megfelelő fordításban tette közzé az érettségi tételeket, mivel a 2020. június 22. és június 26. között megtartott érettségien például informatikából vagy kémiából a magyar ajkú diákok megfelelő fordítás nélkül kapták meg a feladatokat, és így a kisebbséghez tartozó magyarok körében gyengébb eredmények születtek. A fordítási hibák más válaszokat eredményeztek, és habár román nyelven is kiosztották a feladatsorokat, a diákoknak nem volt idejük arra, hogy ellenőrizzék, hogy a fordítás helyes-e. A szervezet szerint hátrányos megkülönböztetés érte a magyar ajkú diákokat, a panaszolt intézmény pedig nem tartotta tiszteletben az Alkotmányt és az egyenlő bánásmód elvét garantálni hivatott 137/2000. számú kormányrendeletet, valamint az Emberi Jogok Európai Egyezményének 14. cikkét, amely szerint „a jelen Egyezményben meghatározott jogok és szabadságok élvezetét minden megkülönböztetés, például nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.” A panaszolt intézmény érveiben kitért arra, hogy szerinte megfelelően biztosítja az egyes tantárgyak vizsgafeladatainak nemzeti kisebbségek nyelvére történő fordítását, és betartják azt az előírást, hogy a nemzeti kisebbségek nyelvén vizsgázó diákok a román nyelv mellett egyidejűleg anyanyelvükön is megkapják a vizsgakérdéseket. Az egyes tételek munkacsoporti kidolgozását követően történik meg a nemzeti kisebbségek nyelvére történő fordítás, majd annak ellenőrzése. A fordításhoz olyan tanárokat választanak ki, akik középiskolában oktatják azokat a tárgyakat, amelyekből a fordítás szükséges. Az intézmény továbbá kiemelte, hogy minden évben szembesülnek azzal, hogy az általuk nyilvántartott adatbázisban alacsony a fordítótanárok száma, kevés, a kiválasztáshoz szükséges minimumfeltételeknek megfelelő személy, aki regisztrál fordítási tevékenységre. Fordítótanárok hiányában a Minisztérium a megyei tanfelügyelőséghez fordul ilyenkor, hogy mozgósítsák azokat a tanárokat, akik azokban a régiókban oktatnak, ahol olyan oktatási intézmények működnek, amelyekben a kisebbség nyelvén is tanítanak. Az is helyet kapott az érvelésben, hogy a panaszos által említett fordítási hibák nem befolyásolták a vizsgázók eredményeit. A Tanács elsőként megjegyezte, hogy a panaszos által benyújtott iratokban nem volt bizonyíték arra vonatkozóan, hogy a feladatok románról magyarra történő nem megfelelő fordítása befolyásolta a magyar ajkú diákok osztályzatait. A Tanács kiemelte, hogy a hátrányos megkülönböztetés tényének megállapításakor olyan összehasonlítható helyzetekkel kell rendelkezni, amelyekben az alkalmazott bánásmód eltérő volt, valamint a hátrányos bánásmódnak az alapvető szabadságok, törvényben elismert jogok gyakorlásának korlátozásával vagy megszűnésével kell járnia. A testület úgy véli, hogy az egyenlő bánásmód elve nem sérült, továbbá a bizonyítási teher a panaszos félre hárul, így neki kell felsorakoztat-

nia a diszkrimináció tényére utaló és rámutató bizonyítékokat, tehát a petíció megfogalmazójának legalább olyan bizonyítékot kell benyújtania, amely az ellenkező bizonyításig lehetővé teszi a diszkriminatív cselekmény fennállásának feltételezését. Az Asztalos Csaba által vezetett grémium megállapította a benyújtott dokumentumok alapján, hogy nincs bizonyíték arra, hogy a magyar anyanyelvű diákok rosszabb osztályzatokat kaptak, valamint az említett hibásan fordított szavakat is időben kijavították, ezért a *hátrányos megkülönböztetés tényének feltételei nem állnak fenn.*⁷

A *szolgáltatásokhoz való hozzáférés* körében 11 határozatot hozott a Tanács. Az egyik ide tartozó ügyben az ún. „nyelvi tájkép” vonatkozásában a panaszos a magyar nyelvű útjelző táblákat hiányolta, valamint kifogásolta a magyar nyelv hiányát a helyi közigazgatásban Tordaszentlászlón. A petíció benyújtója azt kérte, hogy a Tanács kötelezze a városvezetést arra, hogy az összes útjelző tábla jelenjen meg magyar nyelven, a Városháza épületén belül és kívül is legyen kihelyezve minden felirat, magyarul beszélő munkatársakat is vegyen fel a hivatal, továbbá minden önkormányzati határozatot és helyi hatóság által kiadott normatív aktusokat magyar nyelven is fogalmazzák meg, valamint a magyar nyelvet a helyi képviselő-testületi üléseken is használják. A panaszolt intézmény ugyanakkor a következő érveket sorakoztatta fel. Szerinte a megfogalmazott állítások nem felelnek meg a valóságnak. Egyrészt a normatív aktusokat és közérdekű információkat magyar nyelvre is lefordítják, ennek érdekében keretszerződést is kötöttek egy hivatalos fordító céggel, másrészt a község állami intézményeinek neve magyarul is megjelenik, harmadrészt a Polgármesteri Hivatal honlapján magyar nyelvű rész is található, ahol az információk magyar nyelven is megjelennek, továbbá a Városháza épületén belüli összes felirat magyar nyelven is kifüggeszthető, valamint a magyar kisebbség tagjai magyar köztisztviselőhöz fordulhatnak, sőt a polgármester és alpolgármester is magyar anyanyelvű. Záró érvként pedig az is elhangzott, hogy soha nem korlátozták a magyar nyelv használatát a képviselő-testületi üléseken. A Tanács jogi érvelésében hivatkozta az Alkotmány 6. szakasz (1) bekezdését, amely szerint az állam elismeri és garantálja a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek számára az etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásuk megőrzésének, fejlesztésének, kifejezésének jogát. Továbbá hivatkozta a 120. szakasz (1) bekezdését, amely kimondja, hogy a területi közigazgatási egységek közigazgatása a decentralizációnak, a helyi autonómiának és a közszolgáltatások dekoncentráálásának az elvén alapul, míg a (2) bekezdés úgy fogalmaz, hogy azokban a területi-közigazgatási egységekben, ahol az egy nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok aránya jelentős, biztosítják az illető nemzeti kisebbség anyanyelvének használatát, szóban és írásban, a helyi közigazgatási hatóságokkal és a dekoncentrált közszolgálatokkal

⁷ CNCD Nr. 182/03.02.2021. számú határozat; Nr. 3920/30.06.2020 számú panasz.

való kapcsolatokban, az organikus törvény feltételei között. A Tanács utalt a közigazgatási kódex 94. cikkére is, amely szerint azokban a közigazgatási-területi egységekben, ahol a nemzeti kisebbséghez tartozó polgárok a legutóbbi népszámláláskor megállapított lakosság 20%-át meghaladó aránnyal rendelkeznek, a helyi közigazgatási hatóságok, az alárendelt közintézmények és a decentralizált közszolgáltatások biztosítják a velük való kapcsolatokban az adott nemzeti kisebbség nyelvének használatát, összhangban az Alkotmány, és a nemzetközi szerződések rendelkezéseivel, amelyeknek Románia a része.⁸ A (2) bekezdés szerint pedig a hatóságok határozattal dönthetnek a nemzeti kisebbség nyelvhasználatának biztosításáról azokban a közigazgatási-területi egységekben, amelyekben a kisebbséghez tartozók aránya nem éri el az (1) bekezdésben jelzett arányt. A 135. szakasz (5) bekezdését is idézte a testület, amely így hangzik: azokban a községekben, városokban, ahol a nemzeti kisebbséghez tartozók aránya a legutóbbi népszámlálás során több, mint 20%-ot tesz ki, a napirendtervezetet az adott nemzeti kisebbség nyelvén nyilvánosságra kell hozni. A Tanács elsőként úgy értékelte az iratokat, hogy a panaszolt intézmény bizonyította, hogy Tordaszentlászlón tiszteletben tartják a magyar kisebbség jogait, továbbá kiemelte, hogy a panaszos többször fordult bírósághoz is ugyanezen tartalmú kérelmeivel, de eddig minden pert elveszített. A Tanács végül úgy határozott, hogy a panaszolt intézmény a helyi közigazgatás szintjén a magyar nyelv használatára vonatkozó jogszabályi kötelezettségének eleget tett, ezért *nem történt diszkrimináció*.⁹

A *nyelv és a szolgáltatásokhoz való hozzáférés* viszonylatában merült fel a közérdekű információkhoz való hozzáféréseinek kérdését is tartalmazó eset¹⁰, ahol a petíció benyújtójának állítása szerint a gyergyószentmiklósi városháza Facebook oldala szinte kizárólag magyar nyelven készült, ezzel hátrányosan megkülönböztetve a magyarul nem tudó román ajkú személyeket. A Tanács mérlegelési jogkörébe tartozott annak eldöntése, hogy a közérdekű információk megismeréséhez való jog sérült-e. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy noha a Tanács által működtetett adatbázisban a nyelvi kritériumra való keresés alapján található meg a jelen eset, ugyanakkor a testület a tényállást a jogi érvek között az etnikai alapú diszkrimináció körébe is besorolta. A Tanács utalt a helyi közigazgatásról szóló törvény azon rendelkezésére, amely szerint az állampolgárok és a helyi közigazgatási hatóságok közötti kapcsolatokban a román nyelvet használják.¹¹ A határozat 13. pontjában hivatkozta a Tanács az Emberi Jogok Európai Bíróságának e területen hozott ítélezési gyakorlatát, amely szerint a különböző bánásmódok hátrányos megkülönböztetéssé válnak, ha különbséget tesznek hasonló és összehasonlítható helyzetek között,

⁸ Helyi közigazgatásról szóló 215/2001. számú törvény 94. szakasz (1).

⁹ CNCD Nr. 562/21.07.2021. számú határozat; Nr. 6681/27.10.2020. számú panasz.

¹⁰ CNCD Nr. 21/20.01.2021. számú határozat; Nr. 1893/19.03.2020. számú panasz.

¹¹ Helyi közigazgatásról szóló 215/2001. számú törvény 1. cikk.

anélkül, hogy ésszerű és objektív indoklason alapulnának. Ezekben az esetekben a Bíróság szerint meg kell állapítani, hogy a hasonló helyzetben lévő személyek előnyösebb bánásmódban részesülnek-e, és ez a megkülönböztetés objektíven vagy ésszerűen igazolható-e. A Tanács hangsúlyozta, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlatában¹² értékelté azt is, hogy a szerződő államok bizonyos mérlegelési jogkörrel rendelkeznek annak eldöntésében, hogy a hasonló vagy összehasonlítható helyzetek közötti különbségek indokolják-e és milyen mértékben az alkalmazott bánásmód megkülönböztetését. A jogi indoklást követően a testület *figyelmeztetésben* részesítette a gyergyószentmiklósi városházát.

Az alábbi ügyet azért tartom fontosnak megemlíteni, mivel a Diszkriminációellenes Tanács jogi érvelésében hangsúlyt kapott a nemzeti kisebbségek anyanyelv-használati jogának fontossága. A Tanács a *közérdekű információkhoz való hozzáférés* kapcsán megfogalmazta, hogy fontos a szövegek kétnyelvű megjelenítése, azonban a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának egyik alapelve, hogy az állami hatóságok lehetővé teszik a kisebbségi nyelvek használatát, ott, ahol a kisebbség aránya meghaladja a 20%-ot. A testület hangsúlyozta, hogy a 251/2001. számú helyi közigazgatási rendelet a kisebbségek védelmét szolgáló intézkedésként tartalmazza az imént említett alapelvet. Ebben a konkrét esetben a Méltóságért Európában Polgári Egyesület (Asociația Civică pentru Demnitate în Europa, röviden: ADEC) román jogvédő szervezet fordult a Tanácshoz azzal, hogy a magyar nyelvet nem beszélő román polgárokat hátrányosan érinti, hogy a Hargita megyei Tusnádfürdői Városi Könyvtár www.bibliotusnad.blogspot.com címen működő weboldala kizárólag magyar nyelvű információkat jelenít meg, a román nyelvű menü ugyanakkor csak formálisan van jelen. A Tanács szükségesnek tartotta, hogy a közérdekű információk hozzáférése egyenlő feltételek mellett valósuljon meg, hiszen az online oldal több felhasználó által megtekinthető virtuális terep képez, ezért a közzétett információknak nyilvános jelleget kölcsönöz (a blogspot platformok nyilvános és nem privát terek). A testület tehát arra mutatott rá, hogy a kétnyelvű fordítás kötelezettsége a közérdekű információkra vonatkozik, és kiemelte, hogy mely típusú információk fordítása szükséges, így például az álláshirdetések, könyvtári program megjelenítése, könyvtár tevékenysége közérdekű információnak számít. A Tanács figyelembe vette a 137/2000. számú kormányrendelet 2. cikk (1) bekezdését, amely szerint tilos a hátrányos megkülönböztetés fajra, nemzetiséghez tartozásra, etnikumra, nyelvre, vallásra, társadalmi státuszra, meggyőződésre, nemre, szexuális irányultságra, életkorra, fogyatékosagra, nem fertőző krónikus betegségekre, HIV-fertőzésre, hátrányos helyzetű csoport tagságára, egyéb kritériumra,

¹² A Tanács idézte a Fredin kontra Svédország, a Hoffmann kontra Ausztria, a Spadea és Scalabrino kontra Olaszország, valamint a Stubbings és társai kontra Egyesült Királyság ügyeket.

amelynek célja vagy hatása a korlátozás, az alapvető emberi jogok, szabadságok elismerése, használata, gyakorlása, illetve a törvény által elismert jogok a politikai, gazdasági, társadalmi vagy kulturális területen, vagy a közélet bármely más területén. A testület *figyelmeztetést* fogalmazott meg, kérte a kialakult helyzet orvoslását, azért, hogy minden polgár hozzáférhessen a közérdekű információkhoz.¹³ Az eset a nyelv és a szolgáltatásokhoz való hozzáférés kategóriájába került besorolásra a határozatok adatbázisában.

A *szolgáltatáshoz való hozzáférés* esetkörében tárgyalta a Tanács azt az ügyet¹⁴ is, ahol a panaszos tájékoztatta a Tanácsot, hogy a panaszolt intézmény nem tartja be az utcanévtáblák magyar nyelvű fordítására vonatkozó jogszabályi előírásokat. Két marosvásárhelyi utcatábla ugyanis csak román nyelven jelenik meg. Történik mindez annak ellenére, hogy a településen a magyar kisebbség aránya 20% felett van. A testület jogi indoklásában elsőként az Alkotmány 20. szakaszának (1) bekezdését idézte, miszerint „az állampolgárok jogaira és szabadságaira vonatkozó alkotmányos rendelkezések az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával és a Románia által részes félként aláírt paktumokkal és más szerződésekkel összefüggésben értelmezik és alkalmazzák.” A Tanács hivatkozta az Emberi Jogok Európai Egyezmény 14. cikkét: „a jelen Egyezményben meghatározott jogok és szabadságok élvezetét minden megkülönböztetés, például nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.” Továbbá a Tizenkettedik Jegyzőkönyv 1. cikkének (1) és (2) bekezdését is, miszerint „a törvényben meghatározott jogok élvezetét minden megkülönböztetés, például nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez való tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.” „Hatóság senki ellen nem alkalmazhat megkülönböztetést semmilyen, például az 1. bekezdésben említett alapon.” A nemzetközi jogforrások mellett utalt a 137/2000. számú kormányrendelet 2. cikke (1) bekezdésére, amely tiltja a diszkriminációt. A helyi közigazgatásról szóló 215/2001. számú törvény (4) bekezdésére is felhívta a figyelmet a Tanács, miszerint a helyi államigazgatási szervek gondoskodnak a hatáskörükbe tartozó települések, közintézmények nevének feliratozásáról, valamint a közérdekű bejelentések, közlemények az adott kisebbséghez tartozó polgárok anyanyelvén történő megjelenítéséről. A 94. szakasz szerint, azokban a közigazgatási-területi egységekben, ahol a nemzeti kisebbséghez tartozó polgárok a legutóbbi népszámláláskor megállapított lakosság 20%-át meghaladó aránnyal rendelkeznek, a helyi közigaz-

¹³ CNCD Nr. 4/20.01.2021. számú határozat; Nr. 1453/17.03.2020. számú panasz.

¹⁴ CNCD Nr. 69/20.01.2021. számú határozat; Nr. 1651/09.03.2020. számú panasz.

gatási hatóságok, az alárendelt közintézmények és a decentralizált közszolgáltatások biztosítják a velük való kapcsolatokban az adott nemzeti kisebbség nyelvének használatát, összhangban az Alkotmány, és a nemzetközi szerződések rendelkezéseivel, amelyeknek Románia a része. A jogi indoklást követően a Tanács úgy határozott, hogy az utcanevek magyar nyelvű feliratának hiánya a kormányrendelet 2. szakaszának (1) bekezdése alá tartozik, a Marosvásárhelyi Polgármesteri Hivatalt pedig *figyelmeztetésben* részesíti.

A közszolgáltatásokhoz való hozzáféréssel összefüggésben került vizsgálat alá az a nyelvi jogokat érintő panasz¹⁵, ahol a panaszos szervezet állítása szerint Csíkdánfalva község egyik középületének homlokzatán kizárólag magyar nyelvű „Vendégház” felirat található meg, ez pedig a román ajkú polgárokkal szemben diszkriminatív jellegű, továbbá sérti az Alkotmány 13. cikkének rendelkezését, amely előírja, hogy Romániában az egyetlen hivatalos nyelv a román. Noha az eset a nyelvi alapú megkülönböztetés vonatkozásában található meg a Tanács adatbázisában, a román jogvédő panaszos szerint a hiányzó román nyelvű fordítás etnikai hovatartozás alapján is megvalósítja a hátrányos megkülönböztetést a magyarul nem tudó román anyanyelvűekkel szemben, sőt, a közérdekű információkhoz való jog is sérült. A panaszolt intézmény ezzel szemben kifejtette álláspontját, amely szerint a felirat semmilyen módon nem befolyásolja Románia hivatalos nyelvének státuszát, mert az az épület „díszé” és tájékoztató jellege van. A felirat tehát nem utal semmilyen közintézményre, az épület rendeltetését sem befolyásolja, továbbá jogszerűen lett kihelyezve, nem sérti az alkotmányos rendelkezéseket, az érvelés továbbá arra is kitér, hogy nem vitatott az Alkotmány 13. szakasza szerinti román nyelv hivatalos státusza. Ezen érvelésből kifolyólag nem érte hátrányos megkülönböztetés a nem magyarul beszélőket, sőt eddig senki nem nyújtott be panaszt a felirattal kapcsolatban. A Tanács jogi indoklását a diszkrimináció-tilalomra vonatkozó 137/2000 kormányrendelet 2. cikke (1) bekezdésének idézésével kezdte, majd folytatta az Alkotmány 13. cikkével, amely szerint Romániában hivatalos nyelv a román. Ezt követően a Tanács emlékeztetett az Európa Tanács nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezményre, amelyet Románia a 33/1995. számú törvénnyel iktatott a belső jogba. A Keretegyezmény 10. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy „a Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek elismerik a kisebbségi nyelvének szabad és beavatkozás nélküli használatát úgy magánbeszélgetésben, mint nyilvánosan, szóban és írásban.” A Tanács idézte az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája 7. cikkének 2. pontját, amely így hangzik: „A Felek vállalják, hogy ha azt még nem tették volna meg, megszüntetnek minden indokolatlan megkülönböztetést, kizárást, megszorítást vagy előnyben része-

¹⁵ CNCD Nr. 417/19.05.2021. számú határozat; Nr. 6282/12.10.2020. számú panasz.

sítést, amely valamely regionális vagy kisebbségi nyelv használatát érinti, és célja az, hogy e nyelv megőrzésétől vagy fejlesztésétől elbátortalanítson, vagy azt veszélyeztesse. A regionális vagy kisebbségi nyelvek érdekét szolgáló különleges intézkedések meghozatala, melynek célja, hogy az ezeket a nyelveket használó és a lakosság többi része közötti egyenlőség kiteljesedjen, vagy hogy különleges helyzetüket figyelembe vegyék, nem minősül az elterjedtebb nyelveket használókkal szemben hátrányos megkülönböztetésnek.” A Tanács felhívta a figyelmet az 54/2019. számú közigazgatási kódex nemzeti kisebbségek nyelvhasználatára vonatkozó 195. cikkére, amikor jogi indokolásában kiemelte, hogy az állampolgárok és a helyi közigazgatási szervek közötti kapcsolatokban a román nyelv a használatos.¹⁶ Továbbá, hogy azokban a közigazgatási egységekben, ahol a nemzeti kisebbséghez tartozók népességhez viszonyított aránya a legutóbbi népszámláláskor megállapított 20%-ot meghaladja, a helyi közigazgatási szervekhez és az ezekhez tartozó intézményekhez fordulhatnak szóban vagy írásban, a választ pedig mind román, mind a kisebbség nyelvén megkapják.¹⁷ A törvényre utalva kitért továbbá arra is, hogy a kisebbséghez tartozó személyek rendelkezésére kell bocsátani kétnyelvű formanyomtatványokat¹⁸, és a közigazgatási szervek gondoskodnak a közintézmények nevének feliratozásáról, valamint a közérdekű hirdetések román és a kisebbségi nyelven történő kifüggesztéséről.¹⁹ A Tanács emlékeztetett a közérdekű információkhoz való hozzáférésről szóló 544/2001. számú törvény 2. cikkének b) pontjára, amely a közérdekű információ definícióját határozza meg, amely szerint közérdekű információnak számít bármely hatóság vagy közintézmény tevékenységére vagy tevékenységének eredményeire vonatkozó információ, függetlenül az információ formátumától vagy kifejezésének módjától. A Tanács mindezeket figyelembe véve úgy döntött, hogy *nem valósult meg hátrányos megkülönböztetés*. Döntését a következőképpen indokolta. Az épületen található „Vendégház” felirat nem jelent közérdekű információt, mivel nem közintézmény tevékenységére vonatkozik. Továbbá hangsúlyozta, hogy az etnikai kisebbségeknek joguk van anyanyelvüket szóban és írásban egyaránt használni, nyilvánosan és a magánéletben egyaránt, valamint ismételten kiemelte a Keretegyezmény pontját, miszerint a kisebbség nyelvhasználatát nem tekinthető a többség diszkriminációjának.²⁰

Az egyenlő bánásmód elvét garantálni hivatott szerv az imént tárgyalt ügy mellett még egy esetet hozott összefüggésbe az *emberi méltósággal*. A Mikó Imre Jogvédelmi Szolgálat fordult panasszal a Tanácshoz, mivel egy magyar

¹⁶ 54/2019. számú Közigazgatási kódex 195. szakasz (1).

¹⁷ 54/2019. számú Közigazgatási kódex 195. szakasz (2).

¹⁸ 54/2019. számú Közigazgatási kódex 195. szakasz (3).

¹⁹ 54/2019. számú Közigazgatási kódex 195. szakasz (6).

²⁰ Európa Tanács nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezmény 10. cikkének (1) bekezdése.

nemzetiségű személyt nyelve és etnikai hovatartozása alapján is diszkriminált egy cég alkalmazottja. Az ügy tényállása szerint a magyar nemzetiségű személy a benzinkúton tankolást követően magyarul szólította meg a cég alkalmazottját (miszerint fizeti a harmadik számú kúthoz tartozó összeget), majd az alkalmazott lázadozva válaszolt vissza románul, hogy „beszélj románul”. Ezt követően az ügyfél megkérdezte, hogy van-e olyan alkalmazott, aki beszél magyarul, mire a cég munkatársa dühödten azt válaszolta, hogy „Ön Romániában van, beszéljen románul!”. A fizetést követően az ügyfél feljegyzést írt a panaszkönyvbe. 2020. január 6-án román nyelven kapott írásos választ az ügyfél, amelyből megtudta, hogy belső vizsgálat indult, az alkalmazottat 6 hónapon keresztül ellenőrzés alá vetik. 2020. január 8-án az ügyfél román nyelvű levélben kérte, hogy tájékoztassák a vizsgálat eredményéről. Mivel kérését nem vették figyelembe, az ügyfél 2020. március 6-án újabb levelet írt, amelyben újfent tájékoztatást kért. 2020. március 11-én az ügyfél magyar nyelvű választ kapott, miszerint nem egy egyedi esetről van szó, egyben tájékoztatták a belső szabályzatról és vizsgálati eljárásról. A cég továbbá úgy válaszolt, hogy a munkavállalót szankció helyett képzésre küldi, ami arányosnak tekinthető. Ezt követően az ügyfél jelezte, hogy nem tartja az említett módszert elfogadhatónak, valamint újabb választ kapott a cégtől, hogy az ügyben tett írásbeli nyilatkozatok nem erősítik meg a panasz tartalmát. Az ügyfél jelezte, hogy személyesen is megjelenik, ha szükséges, továbbá kitért arra, hogy a panaszal kapcsolatban senki nem fejtett ki akkor ellenvéleményt a jelenlevők közül. A cég azt is az ügyfél tudomására hozta, hogy ugyan a belső vizsgálat eredménye nem erősíti meg az ügyfél állításait, a hasonló helyzetek elkerülése érdekében továbbra is szervez tanfolyamokat munkavállalói számára, viszont bizonyítékok hiányában jogszerűen nem alkalmazhatnak fegyelmi szankciót. A cég ugyanakkor biztosította az ügyfelet arról, hogy teljes mértékben elkötelezett a diszkrimináció elleni küzdelemben és támogatja a kulturális sokszínűséget. A panaszolt cég érveiben többek között kitért arra, hogy a marosvásárhelyi benzinkúton a munkavállalók több mint fele magyar anyanyelvű, a cég pedig 100%-ban magyar tulajdonú társaság, így kiemelt figyelmet fordítanak a románul nem beszélő ügyfelekkel való kommunikációra, és rögtön az adott nyelven tudó kolléga ajánlja fel segítségét. A cég azt is hangsúlyozta, hogy szem előtt tartja az egyenlő bánásmód elvét, akkor is, amikor kétnyelvű hirdetményeket függeszt ki. A Tanács kiemelte a 137/2000. számú kormányrendelet 20. szakasz (1) bekezdését, miszerint az a személy, aki úgy véli, hogy hátrányos megkülönböztetésben részesült, a cselekmény elkövetésének napjától vagy azon naptól, amelyen tudomást szerzett a cselekmény elkövetéséről értesítheti a Tanácsot. Majd a 20. szakasz (6) bekezdését is idézte a Tanács, miszerint a panaszosnak kell bizonyítani azon tények fennállását, amelyből feltételezhető, hogy közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetés történt, míg a panaszolt félnek azt kell bizonyítania, hogy a

tények nem minősülnek hátrányos megkülönböztetésnek, továbbá bármilyen bizonyítékra lehet hivatkozni, ideértve a kép- és hangfelvételt. A Diszkriminációellenes Tanács jogi álláspontjában kiemelte a 137/2000 kormányrendelet 2. cikkét is, amely cikk szerint tilos a hátrányos megkülönböztetés a kormányrendeletben foglalt védett tulajdonságokra. A Tanács ugyanakkor foglalkozott eljárásjogi kérdéssel is, mivel a jelzett cselekmény és a petíció benyújtása között több, mint egy év telt el, továbbá azzal is, hogy nem bizonyítottak a felvázolt állítások. A testület továbbá azt is megállapította, hogy a cégnek nincs kötelezettsége a kommunikációban biztosítani a kisebbségi közösség nyelvének használatát. A Tanács érdemben csupán azt értékelte, hogy a cég által ügyfélnek megküldött román nyelvű válasz diszkriminációnak minősült-e, amely tekintetben úgy határozott, hogy *nem állnak fenn a hátrányos megkülönböztetés fennállásának feltételei.*²¹

Esetek a nemzetiségi alapú diszkrimináció vonatkozásában

A nemzetiségi alapú hátrányos megkülönböztetéssel összefüggő határozatok száma 68. A diszkrimináció területe szerint a foglalkoztatáshoz való jog esetkörében 6 döntés, az oktatást érintően 1, a közszolgáltatások való hozzáférés vonatkozásában 8, egyéb kategóriában 1, míg a legtöbb eset az emberi méltóság jogát érintően található meg, ahol 53 döntés született.

2. táblázat

A diszkrimináció területe szerinti diszkriminációs esetek száma a Tanács adatbázisa alapján

Diszkrimináció területe szerint	Oktatás	Szolgáltatásokhoz való hozzáférés	Emberi méltóság	Foglalkoztatáshoz való hozzáférés
Diszkriminációs esetek száma	1	8	53	6

Forrás: a Szerző saját szerkesztése.

A jelen tanulmány megírásának kezdeti fázisában a *foglalkoztatáshoz való hozzáférés köréhez* sorolta a következő ügyet a Tanács, később azonban áthelyezte a szolgáltatásokhoz való hozzáférés kategóriájába. Az ügyben a Mikó Imre Jogvédelmi Szolgálat fordult panasszal a testülethez, mivel Bihar Megye Tanácsa 2020. december 14-én megszavazta a *Várad* és a *Familia* folyóiratok önálló jogi személyiségének megszüntetését, ezt követően a Megyei Könyvtárba olvasztotta be a kulturális lapokat, a szerkesztőség munkatársainak létszámát pedig csökkentette (a *Várad* folyóirat esetében a 7 és fél pozíciót 3-ra, a *Familia* folyóirat esetében 8-ról 5-re.) A *Várad* főszerkesztője szerint az intézkedés

²¹ CNCD Nr. 776/20.10.2021. számú határozat; Nr. 1013/09.02.2021 számú panasz.

nem a korábbi értékeléseken alapult. A két folyóirat költségvetése nagyjából azonos volt, a *Várad* folyóirat bevétele mindig jóval magasabb volt, mint a *Familia* folyóiratnak, mégis a *Várad* folyóiratnak maradt kevesebb alkalmazottja. A főszerkesztő azt is jelezte a Megyei Tanácsnak, hogy alternatív forrásokat is keres és gondoskodik a folyóirat működtetéséről, ezt a javaslatát azonban elutasították. A panaszos ismertette a főszerkesztő azon álláspontját is, miszerint Bihar Megye Tanácsának elnöke megkezdte a magyar munkavállalók román ajkú munkavállalókkal történő leváltását. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség Bihar megyei elnöke szerint ez az intézkedés egyszerre etnikai alapú tisztogatás és bosszú a kultúra ellen, mivel a főszerkesztő külső forrást is keresett volna a függetlenség megőrzése érdekében, de ezt ok nélkül elutasították. A *Várad* folyóiratot kulturális szempontból fontosnak tartja a közösség, a létezése pedig a magyar kultúra hagyományainak ápolásához járul hozzá, az intézmény felszámolásával így etnikai alapú hátrányos megkülönböztetés éri a magyar kisebbség tagjait.²² Bihar Megye Tanácsa úgy reagált, hogy a folyóiratok Bihar Megyei Könyvtárral történő összevonására vonatkozó közigazgatási aktusok megfelelnek a normatív aktusok törvényességi feltételeinek tartalmi és formai szempontból is, a döntést pedig nem etnikai alapú megfontolásokra alapozták. A panaszolt intézmény számarányosságra vonatkozó álláspontja szerint a 2011-es népszámlálás szerint Bihar megye magyar nemzetiségű lakossága 2,65-ször kisebb, mint a román nemzetiségűeké, ezért a *Várad* kulturális folyóirat 2,65-ször kevesebb személyt szólít meg az összlakosságot figyelembe véve. A Tanács emlékeztet a 137/2000. számú kormányrendelet diszkrimináció-tilalomra vonatkozó rendelkezésére²³, valamint arra, hogy a megkülönböztetésnek az összehasonlítható helyzetben lévő személyek esetén kell fennállnia.²⁴ A Tanács kiemelte az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatát, amely vizsgálódása során a hasonló helyzetben lévő személyekkel kapcsolatos egyenlő bánásmód megvalósulását vizsgálja, továbbá azt veszi figyelembe, hogy a hátrányos megkülönböztetés tényét egy tulajdonság (kritérium) megléte határozza meg, ami ok-okozati összefüggésben áll a panaszolt tanúsított magatartásával.²⁵ A Diszkriminációellenes Ta-

²² Az ügyben számos sajtóhír is megjelent: Diktatórikus módszerekkel tizedelték meg vezetőik szerint a Bihar megyei kulturális intézményeket, *maszol.ro*, 2020. december 17., <<https://maszol.ro/kultura/136316-diktatorikus-modszerekkel-tizedelték-meg-vezet-ik-szerint-a-bihar-megyei-kulturalis-intezmenyeket>> (letöltve: 2022. 03. 07.), Egyszemélyes lett a *Várad* folyóirat szerkesztősége, miután újabb két embert elküldtek a laptól, *maszol.ro*, 2021. január 28., <<https://maszol.ro/belfold/Egyszemelyes-lett-a-Varad-folyoirat-szerkesztosege-miutan-ujabb-ket-embert-elkuldtek-a-laptol>> (letöltve: 2022. 03. 07.).

²³ 137/2000. Kormányrendelet 2. szakasz (1).

²⁴ 137/2000. Kormányrendelet 1. szakasz (3).

²⁵ Az Országos Diszkriminációellenes Tanács jogi érvelésében idézte az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogát: Marckx kontra Belgium, no. 6833/74., 1979. június 13-ai ítélet; Van der Musselle kontra Belgium, no. 8919/80., 1983. november 23-ai ítélet; Fre-

nács a folyóiratok szerkesztőségeinek létszámcsökkentésére vonatkozóan a következőket jegyezte meg: a 2011-es népszámlálás adatai szerint Bihar megye teljes lakosságából 67,0 % (366 245 fő) román nemzetiségű, 25,3 % (138 213 fő) magyar anyanyelvű, 6,3 % (34 640 fő) roma nemzetiségű. Az ok-okozati összefüggés kiemelésének azért is volt relevanciája, mivel a Tanács azt állapította meg, hogy az álláshelyek megszüntetése nem érintette a magyar közösséget, a hivatkozott tulajdonság (etnikai hovatartozás) és a közölt tények (állások csökkentése) között nincs okozati összefüggés, mivel a két lapnál megtartott pozíciók száma összhangban van Bihar megye nemzetiségi összetételével, ezért *nem áll fenn hátrányos megkülönböztetés*.²⁶ Az ügy utóéletével kapcsolatban azt érdemes kiemelni, hogy az ellehetetlenített *Várad* folyóirat főszerkesztője *Újvárad* névvel indított új folyóiratot, amelynek első lapszáma 2021. március 8-án jelent meg.²⁷ Az imént tárgyalt eset a Tanács határozatokat tartalmazó adatbázisában 2022 októberében már nem két kategóriában (foglalkoztatás köre, szolgáltatásokhoz való hozzáférés tárgya), hanem kizárólag a szolgáltatásokhoz való hozzáférés diszkriminációs terület alá került feltüntetésre.

Az *emberi méltóság jogával* összefüggésben született a legtöbb tanácsi határozat, szám szerint 53 döntés. Az emberi méltóság megsértése és a véleménynyilvánítás szabadságának vonatkozásában vizsgálta a Tanács azt a panaszt, amelyben a Mikó Imre Jogvédelmi Szolgálat azért fordult a Diszkriminációellenes Tanácshoz, mert Klaus Iohannis román államfő úgy nyilatkozott, hogy a kormány és a hatóságok tették a dolgukat, de a PSD egyezséget kötött a RMDSZ-szel, mert ne felejtjük el, hogy a közelmúltban megpróbálta átvinni az RMDSZ kezdeményezését, autonómiát adni a székelyeknek; sajnos el kell ismernünk, hogy a PSD többséget birtokol a román parlamentben. A jogvédő egyesület szerint a magyar kisebbség tagjainak emberi méltóságát sértette meg az elnök. Ennek előzménye, hogy Iohannis elnök Székelyföld autonómia-statútumának szenátusi elfogadását követően magyar nyelvű köszöntéssel gúnyolódva, Erdély kiárúsításával vádolta meg a szociáldemokrata pártot. A panaszos ebben a korábbi ügyben felhívta a figyelmet arra, hogy Iohannis államfő a sajtótájékoztatóján úgy fogalmazott, hogy amíg ők a járvány ellen harcolnak, addig a PSD párt azért harcol, hogy Erdélyt a magyaroknak adja.²⁸

din kontra Svédország, no. 18928/91., 1994. február 23-ai ítélet; Sheffield és Horsham kontra Egyesült Királyság, no. 31-32/1997/815-816/1018-1019., 1998. július 30-ai ítélet.

²⁶ CNCD Nr. 801/03.11.2021. számú határozat; Nr. 8175/22.12.2020. számú panasz.

²⁷ Újvárad néven indít új lapot a Várad folyóirat egykori szerkesztősége, *Litera.hu*, 2021. március 3., <<https://litera.hu/hirek/ujvarad-neven-indit-uj-lapot-a-varad-folyoirat-egykori-szerkesztosege.html>> (letöltve: 2022. 03. 07.).

²⁸ A *Transindex* portál adott hírt arról, hogy az államfő azt a kérdést is feltette a PSD elnökének, hogy „mit ígért ezért cserébe Orbán Viktor?”, *Transindex.ro*, 2020. április 29., Johannis: Hihetetlen! Míg mi a járvány ellen harcolunk, a PSD a magyaroknak akarja adni Erdélyt, <https://itthon.transindex.ro/?hir=59652&johannis_hihetetlen_mig_mi_a_jarvany_ellen_harcolunk_a_psd_a_magyaroknak_akarja_adni_erdelyt> (letöltve: 2020. 10. 26.).

A panaszos szerint az ilyen kijelentések súlyosan sértik a kisebbség tagjainak emberi méltóságához való jogát, és a kijelentés nemzetiségi alapú diszkriminációt eredményez. A Diszkriminációellenes Tanács úgy ítélte meg, hogy Románia elnöke közvetítői funkciót lát el az állam és a társadalom között, ezért nem fogalmazhat meg olyan gyűlöletkeltést, amely nemzetiségi, etnikai alapú diszkrimináción alapszik, vagy valamely csoport nemzeti kisebbséghez való tartozása alapján megfélemlítő, ellenséges, megalázó légkört teremt. Továbbá súlyosbító körülményt jelent, hogy a román állam legmagasabb közjogi méltósága követte el az említett magatartást, ezek a nyilatkozatok nem tartoznak Románia elnökének alkotmányos szerepébe.²⁹ Visszatérve a Tanács egy évvel későbbi, 2021-es határozatához, a panaszolt fél érveiben kitért a parlamenti mentelmi jogára, miszerint Románia Alkotmánya 72. szakasza úgy határoz, hogy a képviselők és a szenátorok nem vonhatók jogi felelősségre a mandátumuk gyakorlásában leadott szavazataikért vagy kifejezett politikai véleményeikért.³⁰ A panaszolt fél álláspontja szerint Románia köztársasági elnökének nyilatkozatai olyan politikai nézeteket képviselnek, amelyek az Alkotmányban biztosított alapvető szabadság, illetve szabadságjogok gyakorlásának kifejeződése. Továbbá a politikai vélemények nem fejtenek ki joghatásokat, de kifejezik a társadalom aggodalmát a kiemelten fontos kérdésekkel kapcsolatban. Az Alkotmány 72. szakaszának (1) bekezdésével kapcsolatban azt az érvelést is idetűzte a panaszolt, hogy mandátuma a politikai életben aktív szerepvállalásra ösztönzi személyét, és ez megszünteti a közjogi funkció gyakorlása során kinyilvánított politikai véleményért való jogi felelősségét. Ezért Románia köztársasági elnökét sem a mandátuma alatt, sem annak lejártát követően jogilag nem terheli felelősség a közjogi funkció gyakorlása során megfogalmazott politikai véleményéért. A mentelmi jog alkotmányos garancia, amely biztosítja az elnök függetlenségét, és megvédi a személye elleni nyomásgyakorlástól. Az államfői érvelés kitért arra is, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságának vélemény-nyilvánítás szabadságával kapcsolatos számos határozatában hangsúlyozta, hogy a pluralizmus és tolerancia követelményei nélkül nincs demokratikus társadalom, a szólásszabadság tekintetében pedig a politikai vitaszabadságnak alapvető jelentősége van. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata és szakirodalma szerint a vélemény-nyilvánítás nélkülözhetetlen a közhivatalba választott személyek, politikai pártok és tagjaik számára, mert ők képviselik a szavazókat. A panaszolt utalt az EJEB következetes ítélkezési gyakorlatára is, amely szerint a vélemény-nyilvánítás szabadságának korlátai sokkal tágabbak, az Emberi Jogok Európai Egyezmé-

²⁹ CNCD Nr. 443/20.05.2020. számú határozat; 2478/30.04.2020; 2498/30.04.2020; 2520/04.05.2020; 2559/05.04.2020. számú panaszok.

³⁰ Románia Alkotmánya, 72. szakasz (1).

nyének 10. cikke³¹ pedig nem teszi lehetővé a vélemény-nyilvánítás szabadságának korlátozását politikai diskurzus esetén.³² A panaszolt érvelésében arra a következtetésre jut, hogy nem indokolt az állam beavatkozása az államban legfontosabb tisztséget betöltő politikus vélemény-nyilvánítási jogába, mivel ez a szabadság a demokratikus társadalom alapvető értéke. A Tanács a tények vizsgálatát követően hosszas jogi indoklás nélkül arra a megállapításra jutott, hogy Klaus Werner Iohannis elnök nyilatkozata diszkriminatív és sérti az emberi méltóságot és a nemzetiségi hovatartozás védett tulajdonságát a 137/2000. számú kormányrendelet alapján, majd Iohannis magyarellenes gyűlöletbeszédéért 5000 lej összegre bírságolta meg a Tanács az államfőt. Az általam elemzett több tucat Diszkriminációellenes Tanács általi döntés alapján kiemelendő, hogy rendkívül szokatlan a Tanács részletes jogi indoklás nélkül hozott érdemi döntése. Úgy vélem, hogy az ügy természete, kiemelt jellege, a panaszolt közjogi személye miatt sem kívánt a testület részletes jogi hivatkozásokba, ugyanakkor a nyilatkozat súlyára tekintettel *a diszkrimináció feltételeinek megvalósulását látta az államfői kijelentésben.*³³

A Diszkriminációellenes Tanács a 2021. évi jelentésében a nyomtatott sajtóban megjelent legjelentősebb cikkekre is kitért, amelyekben a Tanács diszkrimináció elleni fellépésével, tevékenységével összefüggően emeltek ki ügyeket a sajtóorgánumok. Az imént említett Iohannis-kijelentésből származó ügy is helyet kapott a kiemelendők között. Látható, hogy nagy visszhangot kapott a médiában megjelenő magyarellenes retorika. A jelentés végén összefoglalt, a sajtóban megjelent esetek között szerepelt az az eset is, amikor Traian Băsescu volt román elnököt 5000 lej összegű bírsággal sújtották az emberi méltóság jogának megsértése miatt, miután a magyarokról sértő kijelentéseket tett. Úgy fogalmazott, hogy a magyar „egy frusztrált nép”, „és az ilyen frusztrációk miatt lehetetlen, hogy bárki más maguk mellé állítsanak”³⁴. A műsorban elhangzó, a magyar közösség elleni gyűlöletkeltő kijelentések a gyergyóditrói pékségben dolgozó két Srí Lanka-i pék helyzetével kapcsolatos botrány hátterében születtek.³⁵ Az esethez kapcsolódóan a Mikó Imre Jogvédelmi Szolgálat

³¹ Az Emberi Jogok Európai Egyezmény 10. cikke (1) szerint: Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát országhatárokon kívül és anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhasson. Ez a cikk nem akadályozza, hogy az államok a rádió-, televízió- vagy mozgókép vállalatok működését engedélyezéshez kössék.

³² Az államfői érvelés utalt az Emberi Jogok Európai Bíróságának Wingrove kontra Egyesült Királyság és Thorgeir Thorgeirson kontra Izland ügyekre.

³³ CNCD Nr. 529/07.07.2021. számú határozat; Nr. 4808/07.08.2020. számú panasz.

³⁴ CNCD Report 2021 (Az Országos Diszkriminációellenes Tanács 2021. évi jelentése), 87–88. p. <<https://www.cncd.ro/wp-content/uploads/2022/06/Activity-report-CNCD-2021-EN-.pdf>> (letöltve: 2022. 10. 01.).

³⁵ A B1 televízióban sugárzott *Dosar de politician* című műsorban a gyergyóditrói pékségben dolgozó két Srí Lanka-i pék helyzetét beszélte ki a műsorvezető, ezzel összefügg-

is tett panaszt, a szervezet szerint hamis képet alkotnak a nézőkben az erdélyi magyar közösségről.³⁶

Azokban az ügyekben, ahol valamilyen formában gyűlöletbeszéd, gyűlöletkeltő kijelentések hangzottak el nyilvánosan, az eset súlyossága döntheti el, hogy melyik fórum vizsgálja azt ki. Vannak olyan ügyek, amelyek büntetőjogi felelősségre vonást eredményeznek, ez esetben feljelentéssel indul az eljárás és megkezdődik a nyomozati szakasz. Az általam bemutatott ügyekben a gyűlöletbeszéd formái szabálysértési kategóriába kerülnek, és a Diszkriminációellenes Tanács dönt arról, hogy megvalósult-e a diszkrimináció ténye és mérlegelést követően határoz szankció kilátásba helyezéséről. Ez az eljárási folyamat a panasz benyújtásával indul meg. Amennyiben a Tanács a panasz befogadását követően megállapítja a szabálysértést, akkor az elkövetőt büntetőjogi értelemben felelősségre vonni már nem lehet, mert az ellentétes lenne a *ne bis in idem* (kettős büntetés tilalma) elvével. Hozzá kell tenni, hogy ezen jogsértő magatartások definiálása, elhatárolása nem mindig egyszerű megítélésű.

Az általam vizsgált 2021. évre vonatkozóan a *futballmeccseken történő gyűlöletkeltéssel* és a szurkolók részéről történt diszkriminatív megnyilvánulásokkal kapcsolatban 4 esetet számoltam. E körben mind a 4 panaszt a Mikó Imre Jogvédelmi Szolgálat terjesztette be. A Jogvédelmi Szolgálat már megalakulását követően is kiemelten foglalkozott a sporteseményeken, különösen a futballmérkőzéseken előforduló hátrányos megkülönböztetés megfigyelésével. 2020. március 4-én xenofób skandalások, magyarellenes rigmusok hangoztak el azon a mérkőzésen, ahol a sepsiszentgyörgyi Sepsi OSK csapata az FC Petrolul Ploiești együttesével játszott a román kupában. A jogvédelmi szolgálat panasszal fordult az Országos Diszkriminációellenes Tanácshoz, hangsúlyozva, hogy a teljes mérkőzés ideje alatt magyarokat megalázó bekiabálások³⁷ voltak hallhatók, sőt, a játékot is félbe kellett szakítani, majd 10 perces kényszerszünet után tudták lejátszani a meccset. A Diszkriminációellenes Tanács

gésben azonban az erdélyi magyar kisebbségről is elhangzottak különböző vélemények. Olyan sértő kijelentések hangzottak el, amely szerint a magyarok nem fogadták be a két péket, és ugyanígy bánnak a térségben élő románokkal is. A Mikó Imre Jogvédelmi Szolgálat szerint ennek a gyűlöletkeltő magatartásnak közvetlen célja az ellentét szítása a magyarok és románok között, a műsorban elhangzott beszélgetés pedig kiegyensúlyozatlan. Az eset példaként szolgál egy olyan provokatív magatartásra, amely gyűlöletkeltő célt szolgál. Az eset hátterét L.: A rendőrség a ditrói nyomozásról: nemcsak az ázsiaiak elleni uszítást, hanem a magyargyalázást is vizsgálhatják, *Krónika*, 2020. február 13., <<https://kronikaonline.ro/erdelyi-hirek/a-rendorseg-a-ditroi-nyomozasrol-nemcsak-az-azsiaiak-elleni-uszitast-hanem-a-magyargyalazast-is-vizsgalhatjak>> (letöltve: 2022. 10. 10.).

³⁶ CNCN Nr. 175/03.02.2021. számú határozat; Nr. 1272/20.02.2020. számú panasz.

³⁷ A román szurkolók a „kifele a magyarokkal az országból” rigmusokat skandálták, valamint „bozgoroztak”, azaz a „hazátlan” kifejezéseket kiabálták.

az emberi méltóság védelme szempontjából értékelte az esetet, továbbá megállapította, hogy a nemzetiséghez tartozás védett tulajdonság alapján áll fenn diszkrimináció. A Tanács 5000 lejes bírságot szabott ki az FC Petrolul Ploiești klubra, azzal az indoklással, hogy egyrészt megállapítható a hátrányos megkülönböztetés, amely egy közösséget célozott meg, másrészt a rasszizmus a diszkrimináció súlyos formája, ez a magatartás pedig nemzetközi szinten is hátrányos megítélésű lehet Romániának, a sportnak, különösen a román futballnak.³⁸ A nemzetiséget hátrányosan érintő gyűlöletkeltő skandalás volt a tárgya a másik három esetnek is, ezekből volt olyan döntés, ahol figyelmeztetéssel élt a Tanács. Ebben az esetben is felhívta a jogvédő szervezet a figyelmet arra, hogy ezek a magyarelles megnyilvánulások azt tükrözik, hogy a romániai magyar közösség tagjai nem egyenlőek a többségi állampolgárokkal, ezzel a magyar nemzetiségű polgárokat alacsonyabb rangra degradálják. A Tanács az ellenséges, megalázó bánásmóddal kapcsolatban utalt az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatára, miszerint egy eset értékelése a körülményektől és az alkalmazás hatásaitól függően változó lehet. A Tanács úgy ítélte meg, hogy a xenofób megnyilvánulások szurkolók, játékosok jelenlétében történtek, úgy, hogy a klubvezetők passzív viselkedése arra ösztönözte a csapat játékosait is, hogy a rigmusokkal csatlakozzanak a szurkolókhoz. Mindez a médiában a magyarellesség érzését erősíti. A testület többségi véleménye alapján *figyelmeztetés szankciót* határozott meg az említett esetben. Ugyanakkor érdemes a határozatból kiemelni azt, hogy a Tanács 4 tagja *különvéleményt* fűzött a megítélt és alkalmazott szankcióhoz. A különvéleményben kiemelték, hogy az UEFA szankcionálta a Román Labdarúgó Szövetséget a szurkolók rasszista megnyilvánulásai miatt, a nemzetközi szankciók elkerülése érdekében célszerű lenne nemzeti szinten megállítani ezt a jelenséget. Véleményük szerint a figyelmeztetésnek nincs ösztönző hatása a kluboknál arra, hogy hatékony intézkedéseket tegyenek a stadionokban előforduló rasszizmus ellen. Az Európai Unió irányelvei, mint például a 2000/43/EK irányelv 15. cikke és az Európai Bíróság joggyakorlata hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciók alkalmazására szólítja fel az Európai Unió tagállamait. A bíróság kiszabásának elmulasztása pedig nem tekinthető hatékony és elrettentő szankciónak. Az arányosság akkor biztosítható, ha a kiszabott bírság fokozatosan, a cselekmény súlyától függően, jogszabályban meghatározott keretek között került megítélésre. A különvéleményhez csatlakozók szerint a többségi véleményben helyet kellett volna kapnia a figyelmeztetés kiszabásával összefüggésben, hogy miért ítélték meg csekély súlyúnak a cselekményt, miközben hasonló cselekmények miatt büntettek már meg másokat. A testület 4 tagja azt is kiemelte, hogy a Diszkriminációellenes Tanács gyakorlata az, hogy akkor szab ki magasabb szankciókat, ha a korábbiak hatástalannak bizonyultak, ezért úgy vélték, hogy a diszkriminációs cselekményt 5000 lej összegű pénzbírsággal kellett volna szankcionálni.³⁹

³⁸ CNCD Nr. 214/10.02.2021. számú határozat; Nr. 1660/09.03.2020. számú panasz.

³⁹ CNCD Nr. 733/06.10.2021. számú határozat; Nr. 4520/27.07.2020. számú panasz.

A *nyelvi jogi esetek* között már láthattuk, hogy a Tanács figyelmeztetéssel sújtotta a gyergyószentmiklósi városházát, mivel annak Facebook oldala szinte kizárólag magyar nyelven készült. Ez az eset a közérdekű információkhoz való hozzáférésnek kérdését érintette.⁴⁰ Ugyancsak a gyergyószentmiklósi városháza volt érintett abban az ügyben, ahol a Székely Figyelő Alapítvány azért fordult a Tanácshoz, hogy a testület állapítsa meg azt, hogy egy román jogvédő civil szervezet indokolatlanul kéri a gyergyószentmiklósi városháza épületéről a magyar nyelvű feliratok eltávolítását, és az ilyen jellegű kérelmeket utasítsa el a Tanács.⁴¹ A polgármester kimerítő jogi indoklással megtagadta a Városháza felirat eltávolítását, ezért az indítványozó bírósághoz fordult.⁴² Hosszú bírósági folyamat kezdődött meg, a Legfelsőbb Bíróság előtt is járt az ügy, míg a Bukaresti Fellebbviteli Bíróság elutasította a szervezet kérelmét. Ugyanakkor a szervezet további megkereséssel⁴³ fordult Hargita Megye Prefektusához arra hivatkozva, hogy a szóban forgó felirat jogszabálysértő, viszont konkrétan mégsem tudta megjelölni melyik jogszabályt sért valójában. Az ügyben a Székely Figyelő Alapítvány panaszosként épp arra hívja fel a figyelmet, hogy a felirat nem sért jogszabályt, sőt Gyergyószentmiklóson, ahol a lakosság több, mint 80%-a magyar nemzetiségű, az épület nevét is fel kell tüntetni magyarul is, mivel biztosítani kell azoknak a nyelveknek a használatát, ahol a kisebbség aránya meghaladja a 20%-ot. A Székely Figyelő a témában megjelent internetes olvasói reakciókat is idézte, amely egyértelműen negatív érzelmeket váltott ki a román ajkú olvasókban, aminek eredményeképpen gyűlöletkeltő, diszkriminatív kommentek születtek.⁴⁴ A panaszos tehát a Tanácsot arra kérte, hogy állapítsa meg a diszkriminációt és távolíttassa el az ilyen jellegű internetes kommenteket, mivel ezek a nacionalista-soviniszta propaganda részei és a közösséget nemzetiséghez tartozásuk alapján részesíti

⁴⁰ CNCD Nr. 21/20.01.2021. számú határozat; Nr. 1893/19.03.2020. számú panasz.

⁴¹ A román jogvédő civil szervezet már több magyar nyelvű felirat középületről való eltávolítását kérte Kovászna, Hargita és Maros megyékben. Ennek részét képezi ezen szervezet célját az is, hogy a „Városháza” felirat is kerüljön le a gyergyószentmiklósi városháza épületéről.

⁴² 964/96/2018. iratszám.

⁴³ A megkeresés tartalmát a panaszos feltárta a Tanács előtt, a testület a határozat IV. 5. pontjában rögzítette azt. E szerint: „a Szövetség a Románok Uniójéért (AUR) román parlamenti képviselőjeként kérem Hargita Megye Prefektusát, hogy hagyjon fel a jogalkalmazás imitálásával és haladéktalanul kezdje meg a törvényes eljárást. A gyergyószentmiklósi városháza homlokzatán illegálisan van elhelyezve a Városháza felirat. A Méltóságért Európában Polgári Társulás (ADEC) elnökeként több pert nyertem, amellyel köteleztem Kovászna, Hargita, Maros megye városházáit, hogy távolítsák el a román állam középületein elhelyezett illegális feliratokat.”

⁴⁴ Idézetek a teljesség igénye nélkül (Határozat IV. 7. pontja). „a magyarok zűrzavart okoznak”, „nem számít a nemzetiséged, ha Romániában vagy, tiszteld az ország nyelvéét”, „tisztelőben kell tartani az ország törvényeit, ha nem, akkor lehet távozni”, „akinek ez nem tetszik, az elmehet a sztyepére”.

megalázó bánásmódban. A Tanács jogi indoklásában idézte az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogából a Thlimmenos kontra Görögország ügyet, ahol a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az Egyezmény által garantált megkülönböztetés tilalmának joga nemcsak akkor sérül, ha az államok eltérően kezelik a hasonló helyzetben lévő személyeket anélkül, hogy objektív és ésszerű indoklást biztosítanának, hanem akkor is, ha az államok nem kezelik eltérően a különböző, nem összehasonlítható helyzetben lévő személyeket. A Bíróság tehát azt hangsúlyozta, hogy különbség van abban, hogy a hasonló helyzetben lévő embereket eltérően kezelik, vagy ha a különböző helyzetben lévő embereket azonosan kezelik. Ezt követően a Tanács kitért a véleménynyilvánítás szabadságának romániai és nemzetközi szintű szabályozására. Idézte a román alkotmány 30. cikkét⁴⁵ a vélemény szabadságáról, majd az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikkét, amely rögzíti, hogy mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. A Tanács azt is felidézte a Bíróság gyakorlatából, hogy a véleménynyilvánítás konkrétan egy értékítélet kinyilvánítását vonja maga után, ami bizonyítási szempontból kiemelt jelentőséggel bír, mert ahogyan a Bíróság a De Haes et Gijssels kontra Belgium ügyben döntött, az értékítéletek nem ugyanúgy igazolhatók, mint valamely konkrét tények állítása, ezért az elkerülhetetlenül a véleménynyilvánítás megengedhetetlen korlátozásához vezetne. A Tanács a Polgári Törvénykönyv 70. cikkét is idézte, amely rögzíti azt, hogy mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz. Ezzel összefüggésben idézte a Tanács a Román Alkotmány 20. cikkének (1) bekezdését, miszerint „az állampolgárok jogaira és szabadságaira vonatkozó alkotmányos rendelkezések az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával és a Románia által részes félként aláírt paktumokkal és más szerződésekkel összefüggésben értelmezik és alkalmazzák”⁴⁶, majd a (2) bekezdést, amely így szól: „A Románia által az alapvető emberi jogokra vonatkozóan részes félként aláírt paktumok és szerződések és a belső törvények közötti eltérések fennállása esetén a nemzetközi szabályozásokat kell elsőbbségben részesíteni, azon eset kivételével, amikor az Alkotmány vagy a belső törvények kedvezőbb rendelkezéseket tartalmaznak.”⁴⁷ A testület fontosnak tartotta idézni az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 19. cikkét is, amely szerint: „minden személynek joga van a vélemény és a kifejezés szabadságához, amely magában foglalja azt a jogot, hogy véleménye miatt ne szenvedjen zaklatást, és hogy határookra való tekintet nélkül kutathasson, tájékozódhasson és terjeszthessen információkat és eszméket bármilyen kifejezési módon.” A Tanács ezen felül úgy vélekedett, hogy a szólásszabadság gyakor-

⁴⁵ Románia Alkotmánya, 30. szakasz (1) A gondolatok, a vélemények vagy a hitvallások kifejezésének szabadsága, és bármilyen alkotások szabadsága, élő szóval, írással, képekkel, hangokkal vagy más tömegkommunikációs eszközökkel, sérthetetlen.

⁴⁶ Románia Alkotmánya, 20. cikk (1).

⁴⁷ Románia Alkotmánya, 20. cikk (2).

lása kötelezettségekkel és felelősséggel jár, ezért kívánatos az indokolatlanul sértő kijelentések kerülése. A kollégium a véleménynyilvánítás szabadsága és az emberi méltóság jogának viszonyában azt vizsgálta, hogy nem lépték-e túl a véleménynyilvánítás szabadságának határát. E körben is az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélezési gyakorlatát tekintette irányadónak a testület, e szerint: ahhoz, hogy a véleménynyilvánításhoz való jogba történő beavatkozás elfogadható legyen, kritériumoknak kell megfelelni, így igazolni kell egy legitim célt. A beavatkozásnak szükségesnek és arányosnak kell lennie. A véleménynyilvánítás szabadságába való esetleges állami beavatkozás által követett legitim célhoz kapcsolódóan a Tanács megjegyezte, hogy a cél valamennyi romániai állampolgár emberi méltóságának védelme, amely alkotmányosan védett jog. A nyilvánosság előtt megnyilvánuló gyűlésre uszító magatartás pedig egy személlyel vagy csoporttal szembeni megalázó, ellenséges légkör létrehozását célozza. Ami a beavatkozás szükségességét illeti, a Tanács kifejtette, hogy a testület hatáskörébe tartozik, hogy a beavatkozás szükséges-e egy demokratikus társadalomban. A Tanács azt a megközelítést követi, hogy vannak-e „releváns és elégséges okok” a véleménynyilvánítás szabadságába való beavatkozás igazolására. A Tanács úgy értékelte, hogy a panaszolt fél nyilatkozatai nem a kisebbség elleni gyűlöletkeltésre utalnak, hanem ezek tárgya kizárólag a gyergyószentmiklósi városháza magyar nyelvű feliratai eltávolításának kérdésköre. A Tanács továbbá úgy vélte, hogy a poszt tartalmában használt kifejezések nem érnek el olyan határt, amellyel valamely alapjog sérül. Végül a Tanács újfent a strasbourgi Bíróság jogértelmezését idézte fel, miszerint a véleménynyilvánítás szabadsága nemcsak a közvélemény által kedvezően vagy közömbösen fogadott információkat, gondolatokat foglalja magában, hanem azokat is, amelyek sérthetnek, sokkolhatnak, vagy zavarhatnak egyeseket. Ezek a pluralizmus, tolerancia követelményei, amelyek nélkül nincs demokratikus társadalom.⁴⁸ A Tanács arra is kitért, hogy egy bíróság nem állapíthat meg közvetlen összefüggést a gyergyószentmiklósi városháza épületéről a „Városháza” felirat eltávolítására irányuló kérelem és az említett román jogvédő egyesület deklarált célja között. A Tanács azt is felidézte, hogy 2020-ban a Bukaresti Fellebbviteli Bíróság megállapította, hogy Románia hivatalos nyelvének státuszát semmilyen módon nem befolyásolják a városháza homlokzatán található feliratok. A feliratok tájékoztató céllal kerültek felhelyezésre, az épület díszét képezik, az intézmények a feliratokat úgy alkalmazzák, hogy egy sorban feliratozzák a román és magyar nyelvű szöveget. A Tanács megállapította, hogy jelen esetben a kifogásolt interneten

⁴⁸ A Tanács felidézte, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága az alábbi ügyekben fejtette ki a témával kapcsolatos álláspontját: *Lingens kontra Ausztria*, *Oberschlick kontra Ausztria*, *Sunday Times kontra Egyesült Királyság*, *Observer és Guardian kontra Egyesült Királyság*, *Castells kontra Spanyolország*, *Thorgeirson kontra Izland*, *Jersild kontra Dánia*, *Goodwin kontra Egyesült Királyság*.

megjelenő vélemény (poszt) nem tartalmaz etnikai alapú gyűlöletkeltést, még akkor sem, ha az erre reagáló további megjegyzésekben (kommentek) olyan kijelentések hangzottak el, amelyek megfelelnek a diszkriminációs cselekmény konstitutív elemeinek. Összegezve tehát a Tanács úgy határozott, hogy a *diszkriminatív cselekmény konstitutív elemei nem teljesülnek*.⁴⁹

Az előző határozattal ellentétben *hátrányos megkülönböztetést állapított meg* a Diszkriminációellenes Tanács abban az ügyben, ahol a panaszolt fél Székelyföld autonómiájával kapcsolatban üzeneteket tett közzé, így megjelent olyan vélemény is, hogy „ha nem tetszik nekik Romániában, szabadon mehetnek Mongóliába”, „egyértelmű, hogy békésen nem lehet semmit sem csinálni”. A Tanács emlékeztetett a román alkotmány ide vonatkozó szakaszaira, így „a kifejezés szabadsága nem sértheti meg a személy méltóságát, becsületét, magánéletét és saját arculathoz való jogát”⁵⁰, „a törvény tiltja az ország és a nemzet gyalázását, az agressziós háborúra, a nemzeti, a faji, osztály- és vallási gyűlöletre való buzdítást, a diszkriminációra, a területi szeparatizmusra vagy a nyilvános erőszakra való uszítást, valamint a jó erkölccsel ellenkező obszcén megnyilvánulásokat.”⁵¹ A Tanács saját gyakorlatára is hivatkozott, amely a bíróságok joggyakorlatával is összhangban van, miszerint a Facebook-oldal tulajdonosa felelős az oldal tartalmáért.⁵² A Tanács úgy döntött, hogy szankciót helyez kilátásba, nevezetesen 3000 lej összegű szabálysértési bírságot szabott ki, mivel a diszkrimináció egy egész közösséget érintett, a kijelentések rendkívül súlyosak voltak és gyűlöletet szítottak, valamint a panaszolt felet korábban többször is szankcionálták hasonló cselekmények miatt. A Tanács indokolásában arra is kitért, hogy az említett állítások kifejezetten a magyarságra vonatkoznak, ezért ebben az esetben a védett tulajdonság a nemzetiséghez tartozás. A diszkriminatív magatartás pedig nyilvánosan, a Facebookon közzétett, nemzeti, gyűlöletkeltő jellegű, és megalázó légkört teremt a magyar közösséggel szemben.⁵³

Ahogy a 2. számú táblázatban is feltüntettem, a diszkrimináció területei közül az *oktatás* vonatkozásában szám szerint 1 darab esetet találtam, ez is a magyar kisebbséget érintően jelent meg. A panaszt benyújtók úgy vélték, hogy a 2019/2020. tanévben a hetedik osztályt végzett magyar ajkú tanulókat hátrányos megkülönböztetés érte az országos érettségi vizsgák során, mivel ezek a diákok a matematika vizsga és az anyanyelvből tett érettségi vizsga között nem részesültek szabadnapban. A panaszosok szerint az Oktatási Minisztérium 4916/2019. számú határozata szerint 2020. június 15-én tesznek a

⁴⁹ CNCD Nr. 566/21.07.2021. számú határozat; Nr. 100/08.01.2021. számú panasz.

⁵⁰ Románia Alkotmánya, 30. szakasz (6).

⁵¹ Románia Alkotmánya, 30. szakasz (7).

⁵² CNCD Nr. 60/22.02.2012. számú határozat.

⁵³ CNCD Nr. 336/31.03.2021. számú határozat, Nr. 2853/15.05.2020. számú panasz.

diákok vizsgát román nyelv és irodalomból, majd június 17-én van a matematika írásbeli teszt, ezt követően június 18-án tesznek anyanyelvből vizsgát a nemzeti kisebbségekhez tartozó tanulók, követve a határozatban szereplő naptárt. Ugyanakkor megfigyelhető, hogy a román ajkú diákok úgy teszik le a vizsgákat, hogy a román nyelv és irodalom és matematika érettségi vizsga között szabad napban részesülnek, míg a kisebbséghez tartozók a matematika teszt másnapján teszik le anyanyelvből a vizsgát, ami diszkriminatív. A helyzet orvoslása érdekében Hargita Megye Tanácsa az Oktatási Minisztériumhoz fordult azzal a kéréssel, hogy az országos érettségi vizsganaptárt vizsgálják felül és módosítsák a tanulók esélyegyenlőségének biztosítása érdekében, úgy, hogy a matematika és anyanyelvi érettségi vizsganap között legyen egy szabad nap a nemzeti kisebbségekhez tartozók számára. A Tanács emlékeztetett a diszkrimináció valamennyi formájának megelőzéséről és szankcionálásáról szóló 137/2000. számú rendelet 2. cikk (1) bekezdésére, amely kimondja mely védett tulajdonságok sérelme minősül diszkriminációnak. Eszerint tilos a hátrányos megkülönböztetés fajra, nemzetiséghez tartozásra, etnikumra, nyelvre, vallásra, társadalmi státuszra, meggyőződésre, nemre, szexuális irányultságra, életkorra, fogyatékosagra, nem fertőző krónikus betegségekre, HIV-fertőzésre, hátrányos helyzetű csoport tagságra, egyéb kritériumra, amelynek célja vagy hatása a korlátozás, az alapvető emberi jogok, szabadságok elismerése, használata, gyakorlása, illetve a törvény által elismert jogok a politikai, gazdasági, társadalmi, vagy kulturális területen vagy a közélet bármely más területén. A testület a panasz vizsgálatát követően azt is megállapította, hogy hasonló ügyben, nevezetesen az Ádám Katalin Ibolya kontra Románia ügyben⁵⁴ megállapította az Emberi Jogok Európai Bírósága, hogy nem sérült a Tizenkettedik Jegyzőkönyv 1. cikke, amely előírja, hogy „a törvényben meghatározott jogok élvezetét minden megkülönböztetés, például nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez való tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.” A Bíróság megállapította, hogy a magyar nyelven tanuló diákok a román nyelven tanulókhöz képest kettővel több vizsgát tesznek, viszont ez elkerülhetetlen következménye annak, hogy a magyar ajkúak tudatosan és önkéntesen választották, hogy más nyelven tanulnak, mégis az állam lehetőséget biztosított nekik erre. Ezzel kapcsolatban a Bíróság megjegyezte, hogy a törvény elismeri a nemzeti kisebbségekhez tartozók anyanyelvi tanulásának jogát, de nem ír elő kötelezettséget. Sőt, az érettségi vizsgák órarendjét az Oktatási Minisztérium rendelete alapján minden tanév elején megjelentetik, így a diákoknak elegendő idejük van a vizsgákra felkészülni tanulmányi szempontból és szellemileg is. A Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy

⁵⁴ 811114/17., 2020. október 13-ai ítélet.

a kérelmezőt nem fosztották meg attól a valódi választási lehetőségtől, hogy anyanyelvén tanuljon. A június-júliusi vizsganaptár egyébként is kevesebb nyomást jelentett az akkori érettségizőkre. A Bíróság nem volt meggyőződve arról, hogy sérült az Egyezmény 12. cikkében és a Jegyzőkönyv 1. cikkének (1) bekezdésében meghatározott küszöbérték, továbbá a román kormány által rendelkezésre bocsátott statisztikák hasonló sikerességi arányt mutattak minden diák esetében az érettségi záróvizsgákon a 2013 és 2018 közötti időszakban. A Tanács erre a bírósági érvelésre alapozta döntését, amikor úgy határozott, hogy *a diszkriminációs cselekmény fennállásának feltételei nem teljesülnek*, mivel egyrészt nem sérül az Emberi Jogok Európai Egyezményének 12. cikke és Jegyzőkönyv 1. cikkének (1) bekezdése, másrészt a 137/2000. számú kormányrendelet 11. cikke szerint sincs olyan körülmény, amely valamely kritériumon alapuló megkülönböztetésre utalna.⁵⁵

Összefoglalás és következtetés

A Tanács a diszkrimináció elleni küzdelem terén 2021-ben 1048 darab panaszt regisztrált, ami rekord mennyiségűnek számít az intézmény 19 éves fennállása alatt. 2021-ben a Tanács szakértőként is be lett idézve több bíróság előtt folyó perben, így körülbelül 3019 bírósági ügyben, amelynek tárgya a hátrányos megkülönböztetés tilalmának megsértése miatti polgári jogi nem vagyoni kártérítés alkalmazása volt. A Tanács azt is hangsúlyozta jelentésében, hogy a világjárvány okozta válságból fakadó új kihívásokkal is szembe kellett néznie, és igyekezett hozzájárulni az alapvető jogok és szabadságok megkülönböztetéstől mentes gyakorlása közötti egyensúly megtalálásához. Az állam alkotmányos kötelezettsége volt a közegészségügy és az élet védelme, és a Tanács még a nehéz feltételek mellett is eleget tett jogi kötelezettségének, megőrizve független, autonóm jellegét.⁵⁶

A Tanács által kiszabott bírságok a diszkrimináció területei szerint úgy alakultak a 2021. évben, hogy az emberi méltósághoz való jog sérelme miatt 126 000 lej összegű bírság került kiszabásra, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés esetében 38 000 lej összeget szabott ki a Tanács, a foglalkoztatás kategóriában 83 000 lej összeget, az oktatást érintően 7000 lej összeget.⁵⁷ Az általam kiemelt ügyekből ugyanakkor látható az is, hogy több alkalommal is figyelemzetéssel élt a testület.

Megjegyzendő, hogy a Tanács határozata ellen jogszabály alapján közigazgatási bíróságon lehet fellebbezni.⁵⁸ A jogorvoslati lehetőségek kapcsán azt is

⁵⁵ CNCD Nr. 17/20.01.2021. számú határozat; Nr. 2778/13.05.2020. számú panasz.

⁵⁶ CNCD Report 2021, 5–6. p.

⁵⁷ Uo., 31. p.

⁵⁸ 137/2000. Art. 20. (9).

érdemes kiemelni, hogy a hátrányos megkülönböztetéssel sújtott személyek a polgári jog szerint a személyhez fűződő jogok megsértése miatt, a sérelem arányában kérhetnek nem vagyoni kártérítést, valamint kérhetik a hátrányos megkülönböztetést megelőző helyzet helyreállítását vagy a hátrányos megkülönböztetéssel létrejött helyzet megsemmisítését.⁵⁹

A Tanács statisztikájában az is megjelent, hogy a panaszok 89%-a érkezett a városokból, míg 11% falusi környezetből.⁶⁰ Az összes beérkezett petíció megyei eloszlása azt mutatja, hogy a fővárosból érkezett a legtöbb ügy (336), ami a középső régiót illeti Maros megyéből 25, Hargita megyéből 30, Kovászna megyéből 12, Brassó megyéből 32 petíciót regisztráltak, de magas volt az arány Kolozs megyében is (57), Románia dél-nyugati régiójából indult a legkevesebb panasz. Ugyancsak nagy szám látható Temes megye esetében (48), míg Bihar megyéhez csupán 14 panaszt rögzített a jelentés. Arra viszont nem tér ki a jelentés, hogy mely megyékből érkezik a legtöbb, illetve legkevesebb nyelvi vagy nemzetiségi alapú panasz.

Ami a *diszkriminációs esetek típusait* illeti, megjegyzendő, hogy az oktatást érintően akár a nyelv, akár a nemzetiség vonatkozásában kevés ügy jelent meg. Míg a nyelvi diszkriminációs ügyekben a szolgáltatásokhoz való hozzáférés területén tapasztalhatjuk a legtöbb esetet, addig a nemzetiségi tárgyban az emberi méltósággal összefüggésben jelent meg a legtöbb ügy. Elmondható, hogy a szolgáltatásokhoz való hozzáférés körében találjuk a közérdekű információkhoz való joggal összefüggő eseteket, tehát ide sorolhatók azok a diszkriminációs ügyek, amelyek tárgya hogy román és/vagy magyar nyelven található-e meg a közigazgatási intézmények hivatalos weboldalán vagy Facebook oldalán szereplő információk, vagy ide tartoznak az épülethomlokzatok felirataival kapcsolatos nyelvi viták is. Ami az emberi méltóság jogát illeti, észrevehető, hogy a nyelv vonatkozásában mintha a magyar kisebbség egyes tagjainak esetei jelennének meg, míg a Tanács akkor helyez egy emberi méltóság jogát sértő esetet a nemzetiségi alapú diszkrimináció körébe, amikor a magyar kisebbség, mint közösség az érintett. Érdemes kiemelni, hogy ezek az ügyek általában a gyűlöletkeltő, diszkriminatív megnyilvánulások miatt indult panaszok körét fedik le. Igyekeztem hangsúlyozni azt is, hogy a magyar kisebbség vonatkozásában a gyűlöletbeszéd legtöbbször egyrészt a média felületein (rádió- vagy televíziós műsorban) jelenik meg, másrészt nagy számmal jelennek meg panaszok a sporteseményeken (kiemelten a futballmérkőzéseken) előforduló magyarellenes rigmusok skandalása miatt is. Ezek a diszkriminatív magatartások rendkívül súlyosnak minősíthetők mivel gyűlöletet szítanak a románok és magyarok között, a diszkrimináció pedig az egész közösséget és tagjait érinti. Az is megállapítható, hogy a gyűlöletbeszéd miatti emberi méltóság jogát sértő magatartások esetében a Tanács valamilyen szankciót általában kilátásba helyez, gyakori a szabálysértési bírság kiszabá-

⁵⁹ 137/2000. Art. 27. (1).

⁶⁰ CNCD Report 2021, 16. p.

sa, de többször előfordul a média szereplőinek figyelmeztetésben részesítése is. Fellelhető a Tanács gyakorlatában az is, amikor a Tanács az egyenlőség elvének eszményét szem előtt tartva úgy határoz, hogy a médiában megjelenő valamely kijelentés mégis a vélemény-nyilvánítás szabadságának körébe esik. Fontos kiemelni ezzel kapcsolatban tehát azt, hogy a vélemény-nyilvánítás szabadsága nem korlátlan jog. Lehet véleményt kifejezni kritikai élel, avagy ki lehet fejezni más véleményével összefüggésben az egyet nem értést, de nem sérülhet más személy, egy csoport vagy közösség tagjának emberi méltósága. Ahogy Lábady Tamás fogalmaz: „a személy emberi minőségét méltósága fejezi ki”, „jogi megközelítésben az emberi méltóság azt jelenti, hogy az embernek van egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva az ember a jog számára mindig alany marad és nem válhat soha se az állam, se a jog által eszközzé vagy tárggyá.”⁶¹ Nem könnyű annak megítélése, hogy hol húzódnak a szólásszabadság és vélemény-nyilvánítás szabadságának határai és az ember méltóságának védelme, különösen, ha egy-egy sértő, diszkriminatív megnyilvánulás egy kisebbséget érint. Vékony a mezsgye a vélemény-nyilvánítás szabadsága és a sértő kijelentések kategóriája között, a Tanács is több alkalommal nyúl az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez és a strasbourgi bíróság gyakorlatához annak eldöntése során, hogy egy közéleti szereplő médiában kinyilvánított olykor jogsértőnek tűnő véleménye belefér-e a vélemény-nyilvánítás szabadságába.

Ami a *panaszt benyújtó alanyi kört* illeti, látható, hogy a 2021. évben is dominánsan jelennek meg a jogvédő szervezetek panaszbenyújtóként, ebből arra következtethetünk, hogy folyamatosan napirenden van a nyelvi és nemzeti-ségi jogok érvényesülésének kérdése. A jogvédő szervezetek aktív tevékenysége érződik, amikor monitorozzák a diszkriminációs eseteket és a Tanácshoz fordulnak. Észrevehető ugyanakkor, hogy a Tanácsot a magyar jogvédők és a román jogvédők is egyaránt felkeresik, különösen a nyelvi alapú hátrányos megkülönböztetés egyes eseteiben. A román jogvédő panaszosok tipikusan a szolgáltatásokhoz való hozzáférés tárgykörben féltik nyelvi jogaikat, ezért a legtöbb petíció a részükről a román nyelvű közérdekű információk hiányát tartalmazza. Látható az is a Tanács joggyakorlatából, hogy a magyar jogvédő szervezetek kiemelten koncentrálnak a gyűlöletbeszéd visszaszorítására, ezért a nemzeti-ségi alapú hátrányos megkülönböztetés tényének megállapítása érdekében igyekeznek minden ilyen típusú ügyet a Tanács elé tárni.

Véleményem szerint azokban az ügyekben, ahol a diszkrimináció ténye felmerül, a testülethez való fordulás evidenciává vált. A Tanács tevékenysége iránti bizalom kézzel fogható, amit a panaszok és a határozatok nagy száma is jól mutat. A döntéseken keresztül a Tanács formálni tudja a közbeszédet, egyben új kaput nyithat meg a kisebbségi jogérvényesítésben.

⁶¹ LÁBADY TAMÁS: Az emberi személy az új Polgári Törvénykönyvben, *Iustum Aequum Salutare*, XI. évfolyam, 3. szám, 2015, 141-166. p., 141. p.